

A papírangyalkákat lemossa az eső

Fehér Ferenc

Felhúzta az öreg fali ingát (a székre kellett állnia, hogy elérje), a kulcsot ünneplője mellényzsebébe csúsztotta, leszállt a székről és kissé félrebillentett fejfel, rövid bajusza alatt szigorún összevont szájjal leste a régi holmi szívverését. Földerülő arccal, kandin számlálta: tik, tak, tiki, taki, tik, tak. Elégedetten dörzsölte össze tenyerét, aztán járkálni kezdett a szobában. „Lám, lám”, dünnögte, és nem gondolt semmire. Az utcára néző ablakszemeken megkoppantak az esőcseppek, de nem hallotta. Csak a fali inga tiktakolt a fülében.

„Rozál, te már megint a tyúkokkal feküdtél le?”

Nem várt választ, csak a petróleumlámpásnak beszélt, amelyet most lejjebb csavart, majd háttal a két deszkanyoszolyának vetkőzni kezdett. Előbb a ceruzáit rakta ki belső zsebéből, majd melléjük helyezte a cigaretásdobozt, a meggyfaszipkát és féltett igazolványait meg a pénztárcát.

Csak a kis órakulcsot hagyta a mellényzsebben. (Otffelejtette-e, vagy szándékosan hagyta ott?) „Lám, lám”, dünnögte ismét és nem gondolt semmire. Ott állt meztláb a szoba közepén, fölpillantott még egyszer az óra számlapjára, de most ketyegés helyett egy új hang ütötte meg a fülét.

„Rozál, hallod?”

Almélkodva figyelt az ablak felé. „Rozál, képzel, csepereg az eső”. (Mindig azt hisszük, hogy az ablakok az utcára néznek, csak amikor eső cseperész surrant, érezzük, hogy minket lesnek, ránk figyelnek.) Ilyen tisztán még sohasem hallotta az esőcseppeket ezeken az apró ablakokon. Emlékezni próbált valamire, de nem jutott az eszébe semmi sem. Csak állt ott a szoba közepén, hosszan belenézett a lámpa lángjába és eltűnődve ismételtette a félhomályban: „Lám, lám”.

Megdidergett. A kemence már kihült, a deszkaajtó hasadékan hideg légáram surrant a szobába. A lámpabél sercegeve égett. Ezt is tisztán hallotta. Milyen különös: sohasem figyelt föl erre a vékonyka hangra. Ez a lámpának a lehelete? Közelhajolt, úgy hallgatta. Nem. Olyan, mint a sírás.

A lámpák sírnak?

Fölkuncogott. „Rozál, képzel, sír ez a lámpa.” Ezt akarta mondani, de fölszisszent, mert a forró lámpaüveg az arcához ért. „Mindig elfelejt önteni bele”, dohogott magában és kerekre fújt arccal kioltotta a lángot. Megkerülte az asztalt és a széket a levetett ruhával. Egy ceruzát meglökött s az gurulni kezdett az asztallapon. Kapott volna utána, de már koppant is a padlón.

Bosszankodva bújt ágyba. Fölkeljen? Megkeresse? Rozál még majd kisöpri. A lámpabél cincogását hallotta újra. Egybekeveredett az óra ketyegésével és az esőcseppek kopogásával. A másik ágy felé fordult, hogy egyik füle rátapadjon a vánkosra. De most már azt a szelíd légzést is hallotta a szomszéd párnáról. Máskor erre sem figyelt föl. Emlékezni próbált, hol, mikor hallotta ezt a szelíd asszonyi lélegzetvételt, de nem jutott semmi az eszébe. Visszafordult a másik oldalára, arccal az utcai ablakoknak. A hangok nem hagyták nyugton. Hol, mikor hallotta őket? Tanyai petróleumlámpák, magtári viharlámpák és istállómécsesek villogtak át lehunytt szemei előtt, de nem emlékezett vékonyka, síró énekükre. Csak ez az egy cincogott még mindig a fülében. Cselédasszonyok és kapáslányok jutottak eszébe, akiket már rég elfelejtett, de ez az egy szelíd asszonyi lélegzetvételt lengte most át elmosódott arcukat. Órája is volt, az ám, volt egynéhány órája már, de csak ez az egy maradt meg, a többinek a ketyegésére nem emlékszik. Miért is nem őrizte meg őket? A gyerekeknek adta? De mit adtak érte cserébe a gyerekek? „Rozál, hova is lettek az órák?”

A kérdés ott veszett az öreg inga ketyegésében. „Hova is lettek az órák? Hova is lettek az órák?” A sötétség vize észrevétlenül áradt el az alacsony szobában. Az ablakok szeméből csorgott le a fehérre meszelt, érdes falon és dagadt, egyre dagadt, már a két nyoszolyát úsztatta, de azok csak a négy falnak koccantak neki. Nagy kár, hogy az órák beszédjét nem értjük. Rájuk fogjuk, hogy tiktakolnak, pedig értelmes emberi beszédjük van. Mindenkinek mást mondanak. Fölcsuklanak, mint ez: „Rozál”, aztán megszalad a sétálójuk: „hova is lettek az órák?”. A nyoszolyák csak a négy falnak koccannak neki. A szoba rabjai. Egy életen át. Őriznek bennünket, s őket őrzik a falak. Mindenki őriz valakit, s mindenkit őriz valaki. A nyoszolyákat csak a sötétség vize úsztatja, faltól falig, faltól falig.

„Tamás, miért nem állítod meg a nyoszolyákat?” Semmi hang, csak az ablakokat verdesi a decemberi eső.

Mintha madár suhant volna át a szobán.

A szenteltvíztartó felől ijedt sikoly: „Rémület angyala, ne hagyj el!”

A fali ingában megszalad a rugó. „Tamás, te hörögsz! Tamás!”

Már alászáll a szoba vizébe és az öngyújtó után tapogat. Tüzet szeretne csiholni, apró lángot, hogy lássa az arcát. Néha nagyon fontos ez a picinyke láng és nagyon fontos, hogy lássuk egymásnak az arcát. „Tamás, nem tudom meggyújtani. Mindig te gyújtottál lámpást. Mindig te gyújtottál be dobkályhába, sporhetba, kemencébe. Tamás, én nem ismerem az öngyújtót, pedig látni szeretnék. Mért ijesztgetsz? Nem kapsz levegőt? Vagy a nyoszolya ez? Ó, édes istenkém, ne hagyj el. Csak most ne hagyj el. Ne hagyj el minket öregeket, bűnösöket és gyámoltalanokat. Szentivántüzet ugráltam, emlékszel? Egett a Kovácsék cselédlakása, a három gyerek ott állt a hóban, de nem engedtelek oda, féltettelek a lángoktól.

... Csak egy kicsit várjál, gyufát keresek a konyhában. Van nekem gyufám valahol, egész biztosan tudom, hogy eltettem valahova, hogy ne lássad, mert mindig pörölsz a gyufaért. Jaj, a ceruzád. Hogy került a földre a ceruzád? Reggel el ne felejtöd, ha mégy. Az öngyújtód is majd azt is megmutatod, hogy kell meggyújtani. El ne felejtöd, megmutatni, hogy kell tüzet gyújtani. Jó, ha gyufa is van a háznál, ugye, hékám, nem tudja soha az ember. Mintha ebbe a dobozba tettem volna. Nem emlékszel? Tamás, te mindennek tudod a helyét, tudnod kell a gyufaét is. Jó, ha az

ember tudja mindennek a helyét. Te mondtad mindig. Ez itt a nyoszolya. A nyoszolyát sötétben is megtalálja az ember. Látod, hékám, milyen bolondság jutott az eszembe. A nyoszolyát se találtam meg akkor éjjel. Úgy féltem téled. Most nem félek. Most merre van az arcod? Nem borotválkoztál. Már régóta nem törödsz a borotválkozással. Mióta is? Süt az arcod. Már régóta nem tudom, hogy süt az arcod. Mióta is? Mért nem szólsz? Szídjál meg a gyufáért, amit nem találok, az öngyújtóért, amit sohase tanultam meg meggyújtani, s azért is, hogy itt topogok a sötétben, mégsem tudok rajtad segíteni. Te most mit tennél az én helyemben? Ó, uramistenem, de gyámoltalan is az ember.”

A téglajárdán egy asszony botorkál. A keskeny járdán tipeg, amelyen két ember nem fér el egymás mellett, úgy szabták, hogy csak egymás nyomában lépdelhessen asszony emberének, fiú apjának. A téglajárdán egy asszony botorkál, motyog valamit sírósan, de nem hallja senki, mert vastagok ezek a vertfalak, s vakok az ablakszemek. Sokáig, nagyon sokáig kell zörgetni rajtuk. Egy életen át. Mert a kerteket is kerítések választják el egymástól. Vagy összekötik őket? A falak kukoricaszárból font hajába üvegszilánkokat szórunk, s e szilánkokon felvérzik arcukat a surranó hajnali szelek meg a halkléptű, parázslószemű macskák. A gyümölcsfák áthajolnak, kivirágoznak, gyümölcsöt hoznak a más portája fölött, de a tövük túlvan van a kerítésen, s az szedi őket fűzfakosárba, akié a tő. Vajon a gyökerek megtorpannak-e a kerítések határvonalán? Vagy egymásba kúsznak, összeölelkeznek? Nagy a kerítések hatalma. Itt néznek át egymásra tavasztól őszig a semmibevert szerelmű, néma cseresznyefák, s asszonyi kéz itt nyújtja át a jószomszédi áldozatot, a disznótóri kóstolót fehér porcelántányérban, amit sosem szabad elmosni. A májusi zivatar az elmoshatja a virágokat, néhány virágot mindig elmosnak a tavaszi zivatarok. Ami megmarad, az beérik, ha otffelejtik az ágon, megszalódik és áthull a szomszéd kertjébe. Minden fa a szomszéd kertje fölé nyúl ki ágaival, mire megöregszik. A virágai? A gyümölcsei? Ki tudja, merre szórja őket a szél.

Özvegy Szlivákné neszel föl az ablakzörgetésre. „Uramistenem, ki lehet az ilyen késő éjszaka?” Sokáig bajlódik az ablaktáblák kallantóiival. Ujjai tömpék már, meg a feje is viszi a hirtelen fölriadástól. Ki sem nyitja hát az ablakot, csak úgy szól ki: „Ki az?” Nem fél. Élőt nem bántott, halottat, kegyelettel virasztott mindig. Hangja mintha sír mélyéről jönne. Aztán megpillantja az apró, ismerős asszonyt, az utcai akác törzsébe kapaszkodva. (Nem tudna az már egy tapodtat sem tenni. Mintha épp ennél a lépésnél, itt, ennek a göcsörtös akácnak a gallyai alatt ért volna véget az a hosszú nagy út, amelyiken akkor indult el, hogy anyja temetése után libáival kifordult a kapun a tarlók irányába. Hova is lettek a libái? Fölkavarták a port és elrepültek valamerre, gágogva? Igen, ott vannak, ott bújtak össze fönt a Hold széles udvarában, az éjszaka terelte őket egybe, az éjszaka, a feketeköntösű különös pásztor, aki nem adja már vissza soha a végtelenségbe eltipegő kicsi pendelyes lányok libáit. A hangjukat is elvarázsolta tán? Nem, most az égi rétekről sejtelmesen, panaszosan elhallatszik ide a gágogásuk. „Vadlibák. Meglátjátok, havat hoznak”, mondják az udvar végéből szobába vissza battyogó vénemberek. Pedig a régi csoport az, amelyik elvált a tarlós földi tájaktól és most hontalanul bolyong a decemberi éjszakában, míg a pásztor újra egybe nem tereli őket. Megtört fényű szemeket vessétek föl a Hold tisztára söpört udvarára, hajdani kis libapásztorok, s kérdezzétek meg az éjszakát: hová merültek el azok a tarlók a kalászyújtógető pajtásokkal, a pipacsos hereföldről áramló esti levegővel, a hazafelé botladozó álmosággal. Ismét botladozók azok a léptek, nyújtsatok neki kart, utcai akácfák, tartsátok fel esendő testét, korhadt

deszkakerítések, vigyék el hazáig, kopott téglajárdák, segítsetek neki, pici szentjánosbogárkák, hogy megtalálhassa az elrejtett gyufát és gyűljék világosság a szoba tenyérnyi tengerében, hogy el ne váljanak, szelíden ismét egymáshoz koccanjanak az élet nyugtalan gályái, a nyoszolyák.)

Özvegy Szlivákné lámpást gyújt, magára veti fekete gyapjúkendőjét s már csoszog is kifelé. „Mi az, Rozálom? Tán csak nem a Tamás? O, édes istenem, hisz az este még láttam, fát vágott az udvarban.”

A szuroksötét éjszaka elnyeli a két kis öregasszonyt, mert a Hold elbújt. Olyan ez, mintha világtalanok lennének. Csak a papucsuk orrával tapogathatják ki az ismerős járdahórpadásokat. Vagyis hogy csak özvegy Szlivákné ismeri őket, az a másik kicsi nénike még meg sem ismerhette, alig egy-két hónapja költöztek ide, hogy végre megnyugodnak öregségükre. Erről tervezgettek egy életen át, egyik birtokról a másikra vetődve, hogy egyszer majd megpihennek itt ebben a nyugalmas kis utcában, ha Bálint apó átadja nekik gyermeki jussukat. Ha szél kerekedne, tán fölkapná most a két anyókat és elvinné nyomtalanul, olyan parányik, olyan gyámoltalanok. A ház, amelyiknek a kiskapuján most belépnek, olyan, mint akármelyik hallgató, alacsony ház a Pipa utcában, épphogy csak egy élet viaskodik benne a halállal. De az kívülről nem látszik, a házak magukra zárják élet és halál titkát. A sötétben tapogató kéz most rátalál a kopott alumián legalsó fiókjában a gyufásdobozra. „Látja, mennyire kerestem, pedig itt volt ebben a fiókban, most már tudom, hogy idetettem tegnap. Vagy nem is tegnap volt? Mikor is tettem ide, jaj, hogy kiment a fejemből.” Egy szál gyufa van még a doboz alján, sokáig tart, míg a tömpe ujjak előkotorják, aztán lobbán a láng, lekerül a lámpaüveg, a lámpabél hamvát lecsípi a két reszkető ujj és rányomja a csonkig égett gyufaszálat. Az üveg alatt mind feljebb kap a lángocska, bevilágítja a szegényes szobát, a haldoklót és a két asszonyt. Fölehajolnak, a szentelvíztartóról lekerül az elkoptatott olvasó, morzsolgatják a szentjánoskenyérmagnyi szemeket, sepegik a hosszú imákat és szemüket a haldokló arcára függesztik. A nyoszolya fölött egy elhomályosodott katonakép meg három kis unoka, nevető arccal. „Szóljal valamit”, nyöszörgi az asszony. A haldokló keze fölemelkedik, mintha kört írna le a levegőben, aztán visszahullik ernyedten a takaróra. „Azt mondja, hogy írjunk, ugye, azt mutatja, hogy írjunk a gyerekeknek?, repes fel a fájdalom öröm az asszonykában. Özvegy Szlivákné felfelé függesztett tekintettel tovább mondja az imát, arca cserépnugalmú, rezzenéstelen. De az a kis életjel már fölrazta dermedtségéből a másikat. „Orvosért, jaj, szaladok az orvosért”. S már neki is vág az éjszakának, elbukik a csúszós járdán, jajdul, tehetetlenségében beharapja száját, de tovább vonszolja magát. Özvegy Szlivákné újrakezdi az olvasó szemezését s körülnéz a szobában. Végül megállapodik a tekintete az öreg fali ingánál és arra gondol, hogyha meghal ez az ember, illo lesz megállítani az órát. Megjött az orvos. „Csak ne jajgasson, szülém, azzal úgysem segít.” Injekciószag. Özvegy Szlivákné fennhangon imádkozik. „Az órát meg köll majd állítani.” Ugy lebben ki az orvos után, mint az árnyék. Ketten maradnak. Mint mindig. De nem. A kertek mélyéről kakaskukorékolás hallatszik, a tetők fölött derengeni kezd. Ilyenkor szokott cihelődni. A hajnal ismét megkereste őket, de az értelem elszállt. Csak a halálküzdelem és a szaggatott, riadt emlékezés. Az ablakon halkán kopogtatnak az esőszemek. A tanyaablakokon mindig kísértetiesen kopognak az esőszemek. Ez is tanyaablak. Az utolsó tanyáé. Hány is volt csak? Peregnek az olvasószemek a két gömbölyded marokban. Istenkém, nem emlékszik már, merre is éltek. Az egyik tanyán zöld fenyőfák álltak az ablakuk előtt, télen olyanok voltak, mint a karácsonyfák és a gyerekek egyszer fel akarták díszíteni a madárkákna, karácsonyra. Már esztendők óta egyik sem hívja őket karácsonyra.

A madárkák elvitték a karácsonyfájukat. Ennél a gondolatnál réveteg mosoly ömlik el szenvedő arcán. Hogy ketyeg az az óra! Sosem romlott el, sosem állt meg. Akárcsak ez az alacsony, kötelességtudó kis ember. Szerette az órákat. Tán mert olyan pontosak voltak. Amikor elment egy-egy gyerek a háztól, órával engedte őket útjukra. Minden elveszett, elhullott körülöt-tük, csak ez az óra maradt meg. A gyerekek is szerteszéledtek. Mit hoztak azóta az évek? Csak várakozást, szüntelen várakozást, hogy valamelyik rájuk nyitja az ajtót. De nem jöttek vissza. A gyerekek mindig elmaradnak. A kertben két kis fenyőfa ázik. A legidősebb fiú hozta. Meg az a lány, akivel elültették itt, Bálint apó kertjében azon a nyáron. Barna volt az arcuk, a foguk fehér, ahogy egymásra nevettek. Hová lett a nevetésük? Vissza sem jöttek tán azóta, megnézni, növekedett-e a fájuk. Üzenni köll mégis a gyerekeknek. Megint megjönnek a gyerekek. A kis tanyai megállónál szállnak le. Az iskolából jönnek. Úgy, mint régen. Ugorj fel, hékám, a biciklire, az estivel jönnek a gyerekek. Hallod, hé, az órát föl köll húzni. Mindig te húztad föl, mi lesz, ha megáll az óra? Nem tudjuk, mikor ér ide a vonat a gyerekekkel. Csak ez az eső ne esne már. Mintha kisgyerekujjak koccanná-nak oda az üvegtáblához. Nézd itt jönnek. Ne höröggj, félek. Valaki ott áll az ajtóban. „Dicsértessék a Jézus.” Nem, ez egyik sem. Nem ők jöttek. „Rozál, átgýüttem, mondom, a Tamás szemüvegje nekem éppen megtenné. Egyszer kipróbáltam.” Eső cseperész az ablakon, az csak a válasz. Rozál tenyerébe rejti zokogását. A kerítések elmossa ez az eső. Asszonyok lebeg-nek át a hajnali derengésen. A szemük helyén fájdalmasan fénylő, meg-törtésillogású üvegszilánkok. „Ha öltöztetni köll, csak kopogtasson az ablakon... Rozál, ha mosdatni köll, csak verd meg az ablakot... csak kopogtass, csak kopogtass.” Az ablakon mindig kopognak. Valaki mindig kopogtat az ablakon. Csak a gyerekek nem. Elszakadtak, mint levél az ágá-tól. Addig a miéink, míg szárnyukra nem eresztjük őket. Nem kell nekik a szárny sem, amit tőlünk kapnak. Autó röpíti őket. Sietnek, mindig sietnek. Nem érnek rá megállni ebben a kis utcában. Tamásom, hékám, nem köll kimenni eléjük a vonatra. Itt vannak már, pedig az a vonat még meg sem érkezett. Sosem érkezik meg már az a vonat. „Feküdjetek le, gyerekeim.” Csak az esőkopogás a válasz. „Feküdjetek le, ki hova tud.” A két kis fenyő-fa fázósan hallgat Bálint apó kertjében. „A kesztyűd idetedd, kislányom...”

Az eső elállt. Hova szaladtak azok a kisgyerekek? Ki állította meg az órát? Ti is azért jöttek, hogy megállítsátok az órát? Mért szólnak a harangok? Azt kérditek? Én húzatom őket. A harangoknak mindig szolniónk kell. Húzza csak, János bácsi, húzza. Akik alszanak, úgysem ébrednek föl. Az alvók nem tudják, mi az élet, meg a halál. A koporsós mindig ébren van? Egyszer a koporsós is meghal? Ki szól akkor a koposósnak? A kertek is alszanak. A két kis fenyőfa is. Az ablakok is. Eső után hosszan alszanak az ablakok. Az elfutó kisgyerekekről álmodnak. Ti már nem tudtok álmodni, csak álmodni. Mi marad az álomból, ha meg sem tudjuk fejteni? Mért hallgattok? Mindenki megjött, mégsincs egy szavatok? A gyerekek nem jöttek mégsem? Hát akkor kik ezek itt a bőrkabátokban? A gyere-kek rövid nadrágban mentek el, lepkefogó árokparti kóró volt a kezükben, papírsárkány lebegett a fejük fölött a Krivaja-parton. Hogy változhattak a papírsárkányaik papírangyalkákká? Ott lógatják kövér lábacskaikat a fekete kocsí pereméről. Mért szedik le a gyerekek a papírangyalkákat? Hát nem tudják, hogy azok a sárkányaik voltak? Azt mondjátok, úgyis elmossa őket az eső? Hát a ti sárkányaitokat nem áztatta felhőkké? Mégis ragaszkodtok hozzájuk, amikor nem tudtok álmodni, azok után sirtok ti is. Mért csaptok be engem? A gyertyák is csonkig égtek. Ne menj el, öreg párom, sötét lesz estére, ki gyújt nekem lámpást? Ki zárta el előlem a koporsót? Ki beszél? Ki tud itt még beszélni? Azok beszélnek, akik sosem szóltak ablakunkon?

„Olyan apa megy el most közülünk, aki tisztességgel fölnevelte gyerekeit és kenyeret adott a kezükbe...” Nem, nem megy el, azt csak ti mondjátok. Csak a gyász kocsi megy el minden ázott kis udvarról, a halott ittmarad a fűrész mellett, fogja majd gyöngye özvegyi karunkat, ha akácfát fűrészselünk, míg ti villanykályhánál melegedtek, fölsegít bennünket, gyámoltalanokat a göré ajtajáig, hogy le ne csússzunk otromba papucsunkkal, ha fújnak a jeges téli szelek, a halott hajtja be a gyász kocsi után dűledező deszka nagykaput, hogy be ne sározzátok a kesztyűtöket, és kíséri saját magát a kátyús, sáros úton, beszél a ledőlt kerítések fölött: „adjon isten jóreggelt, jó szomszédaim”, aztán beéri a koporsót, fölül az ismerős kocsis mellé, akinek ti a nevét sem tudjátok, beleszí a cigrettájába, mert tegnap este elfogyott a dohányja, beleiszik a poharatokba, figyelmesen elolvassa a koszorúitok szalagját, belefű a zenészek trombitájába, mert csak ő tudja, hogy fáradtak, most szaladtak haza a munkából, aztán segíti a kötelet leengedni és ő dobja be az első göröngyöt a koporsójára, mert azt akarja, hogy könnyű legyen neki a föld...

Elment mindenki, jó öreg párom, csak mi vagyunk ketten a kis szobában, a fiókodban megkeresem az óra kulcsát, föl húzom az öreg fali ingát, mihelyt megtalálom, keresem, nézd, keresem a kulcsot, hogy az öreg fali inga egyszer visszacsalja a gyerekeket...

(És most ott beszélget a keskeny kis akácos utca alacsony házikójában a hallgató ablakokkal, amelyek alól szerteszaladtak a gyerekek, és keresi, egyre keresi az öreg inga kulcsát, amely ott maradt a halott zsebében.)

